

EQUÀNIM O RIGURÓS, AQUESTA ÉS LA QUESTIÓ

Pitàgoras, figura eminent de la gènesi del pensament occidental, descobridor del famós teorema de geometria, matemàtic, físic, pensador monoteista i fundador de la seva pròpia escola filosòfica, 450 a.C. deia:

“Hi ha tantes veritats com opinions i tantes opinions com a homes. L’únic criteri per distingir la veritat és la utilitat i l’opinió de la majoria”.

En contrapartida, pocs decennis més tard, Plató donava peu al naixement del totalitarisme afirmant: **“El ser humà ha de ser governat pels filòsofs, defensat pels guerrers i mantingut pels obrers.”**

Heus ací dos pensaments filosòfics, dues tendències que, després de 2.500 anys, encara són vigents: la democràcia o la tecnocràcia, l’opinió de la majoria o la veu, sovint minoritària, dels tecnòcrates.

Segurament que esteu pensant que he perdut el nord i també el senderi, o bé que he agafat una insolació pròpia de l’estiu.. No, no... en absolut, aquest plantejament filosòfic serà present en el tema d’avui i desitjaria que fos el detonant de una polèmica. On hi ha respecte, discrepància i discussió sol haver-hi llum, sense oblidar, però, que la veritat és subjectiva i molt respectable com ja defensava enèrgicament Pitàgoras.

Ja des d’un bon començament els enregistraments sonors crearen opinions, no diria contradictòries però sí contraries. Uns deien que, amb aquest invent les persones passarien a la posteritat, a la immortalitat, mentre que d’altres creien que l’invent seria un trast inútil: poca qualitat de so i minso contingut musical, uns 2 minuts màxim. La desconfiança i el recel fan dubtar al propi pare de la criatura: T.A. Edison que deixa l’invent tancat en un calaix durant quasi 10 anys. Els darrers 15 anys del segle XIX, seran una cursa frenètica per enregistrar patents i més patents.

No siguem tan impacients i deixem créixer la “criatura” fins a estrenar l’any 1.900. El revolucionari invent ha de fer el seu propi desenvolupament. La incògnita es: serà d’ús fonogràfic, com una eina imprescindible en les tasques de secretariat o serà la gran revolució en el món musical? Com sempre, el temps serà el jutge que posarà inexorablement cada cosa al seu lloc.

Estrenat ja el nou segle, m’imagino que amb tots els honors, pocs són els artistes consagrats que confien en la gravació musical. Una excepció fou el gran Caruso que va enregistrar molts rotlles de cera i discs. A la resta els envaïa el pànic al pensar que farien un “striptease” sonor que quedaria gravat “in saecula saeculorum”. Era com compartir i quasi donar al públic alguna cosa personal, i molt íntima: la veu. Tot a canvi de poca cosa. Per aquesta raó “las màquines parlantes”, que així se’ls anomenava, no gosaven de bona reputació.

Curiosament, però, una cançonetista de la segona dècada del segle XX, fa un enregistrament musical on deia que ella mai enregistraria la seva veu en aquests artefactes i critica graciosament a les que ho fan. Naturalment es tractava d’un esquetx musical.

Els problemes no afectaven sols als cantants si no també als músics. Els pianistes, per exemple, en escoltar els seus enregistraments, alguns queden avergonyits del resultat i prometien solemnement que, si allò ho hagués gravat una alumne, seria mereixedor d’una monumental carbassa. Fins hi tot s’havia arribat a l’extrem de modificar l’afinació del piano llimant els “fieltros” dels martells, fet que succeïa encara al voltants de 1.921. Això demostra que la dificultat per enregistrar les notes d’un piano encara no s’havia resolt..

Els que hem escoltat el só dels pianos d’aquell temps coneixem perfectament el so estrany que ens mostren els enregistraments. Sembla ser que el sistema de gravació no reproduïa algunes freqüències. Això es evident en una gravació del mestre E. Granados feta l’any 1.903.

Davant aquestes dificultats, llavors insalvables, sobta per la cinta perforada que impulsa la tecla desitjada i que donarà origen a les pianoles. En lloc de disc hi ha un rotlle de cartró perforat. Aquest sistema ha arribat a uns extrems tals de sofisticació que amb un piano es poden fer meravelles. Un programa informàtic tramet al teclat les notes i durada a tocar. Es pot escoltar un concert de piano sense pianista, fins hi tot tocat a quatre mans amb un acompanyament de contrabaix... Es una autèntica meravella, en mans d’un particular molt competent en el tema.

Un problema semblant presentava el so dels violins, era tot una aventura. Arriben a l'extrem de modificar l'estructura de l'instrument per enregistrar el seu so: reduir el número de cordes i introduir una botzina connectada a l'arc. L'experiment no va donar els resultats satisfactoris esperats.

Durant els enregistraments ni els cantants ni els solistes musicals restaven estàtics en un lloc determinat, s'havien d'apropar o allunyar de l'embut segons instruccions del tècnic de so, com si fossin una titella a les mans del seu creador. "Apropa't.. allunya't.. posa el cap dins l'embut, deixa el lloc al violinista... tornem-hi..." Aquestes ordres sortien del tècnic de so amb una cadència imposada pel ritme musical. La gravació realment era un martiri tant pels cantants com pels solistes.

L'excés de informació que entrava per l'embut i la presència d'ones no captades per l'enregistrament ocasiona les clàssiques distorsions. Eren efectes naturals del propi sistema.

Un altre factor important era la capacitat de gravació musical: uns 3 minuts els de 10" i 5 minuts el de 12". Això alterava, i molt, el contingut de la gravació. Sovint calia rectificar la partícula o accelerar el compàs. Aquest problema encara era present a les gravacions elèctriques, l'any 1.928 i fins hi tot alguna feta sobre vinil i a 45 rpm que van heretar l'estructura dels discs de 78 rpm.

Timothy Day, en el famós i acreditat llibre "Un siglo de música grabada" referint-se a la gravació acústica afirma:

"Así pues, el proceso acústico de grabación limitava lo que se podía hacer con la música, afectaba de diferentes maneras al modo en que los músicos interpretaban y distorsionaba seriamente los sonidos que en realidad producían. Un gran número de intérpretes no podía ni ser grabado."

No vull estendre'm més en les dificultats tècniques dels enregistraments durant l'època de la gravació acústica, especialment fins els anys 20. Representa l'edat de pedra dels discs enregistrats a 78 rpm. No faig cap descobriment si afirmo que és un tema conegut per qualsevol afeccionat a aquesta matèria.

De tot l'exposat es veu clar que aplicar el concepte actual de "qualitat sonora" a aquells enregistraments es desconèixer i alterar la història. Menystenir una gravació per considerar-la fora de "tempo" o lleugerament de to es desconèixer la realitat i la història especialment pel que fa als enregistraments de música popular. La música clàssica i l'òpera es gravava amb molt més rigor i, per aquest motiu, el preu de venda dels discs era un 50% més car.

Davant d'aquestes gravacions sols podem admirar-les com una etapa altament interessant del desenvolupament musical. Els primers cotxes, avions o trens, etc poc tenien a veure amb els actuals. Agradi o no agradi, això ja són figures d'un altre paner; però els fets són com són.

Jo crec que és tant distorsionant i xocant la seva música com la perfecció que pretenem donar-li en les nostres restauracions. Comentaris com: està gravat un quart de to més baix, la velocitat no és correcta...no venen al cas si el recuperador ha respectat les instruccions del disc original.

Era l'època d'un tipus de música popular i molt determinada. Era l'època daurada de les bandes militars i municipals. Les primeres foren les hereves, les portadores de la música primer militar i més tard inclouran en el seu repertori la música popular. La música primer fou propietat de l'església, dels trobadors, de l'exercit i finalment del poble.

Si bé la gravació elèctrica s'implanta a Amèrica els anys 1.925, les marques discogràfiques més comuns a casa nostra, pel que fa a la música popular, la comencen a finals de 1.927 i inicis de 1.928. Aquesta és una data fiable i basada en l'estudi de les etiquetes de bastants discs. Sembla que la primera discogràfica en aplicar aquest sistema de gravació fou "Regal", afincada a Pasajes, una filial de la totpoderosa Colúmbia anglesa que va importar d'Amèrica la tècnica de la gravació elèctrica.

La gravació elèctrica, i sobre tot els complements desenvolupats al seu entorn, altaveus, potenciòmetres i demés aparells representaran una fita molt important en el desenvolupament musical. Tot i comportar un gran avenç, res és comparable a l'actualitat. Continuen alguns problemes anteriors, i algun d'ells encara persisteix durant l'era del vinil (45rpm) i els enregistraments "mono". La perfecció no s'assolirà fins ben entrada la gravació estèreo, quadrafònic i/o Dolby. Parlem de la dècada dels anys 70.

El progrés de l'enregistrament elèctric a casa nostra va durar menys d'una dècada. Con si fora el joc de "l'Oca", Espanya va caure al pou negre, la guerra civil de 1.936, que va influir molt negativament. D'aquest pou no se'n sortirà fins al voltant de 1.944 i obliga, pràcticament, a fer foc nou. Per tant la bona qualitat de

gravació a 78 rpm no s'assolirà fins a finals de la dècada dels 40, just quan, pocs anys després, començarà l'era del vinil a 45 rpm.

A la resta d'Europa, sobre tot Alemanya (música clàssica), Itàlia (operística) i Anglaterra (ambdues) si que assoliren un notable nivell de qualitat sonora abans de la segona guerra mundial.

He escoltat alguns discs digitalitzats que són massa perfectes i al meu entendre aquesta no era la música original, la que escoltaven els nostres avantpassats. Es aventurat afirmar que aquest podria ser el só d'aquells enregistraments i que, fins hi tot avui, encara sonen força bé.? Precisament aquest fet, que avui encara sona bé, ens ha de fer reflexionar. Amb quasi cent anys l'evolució musical s'ha desenvolupat més i el diferencial entre les dues èpoques ha de ser més dilatat.

Aquella música era més primitiva i era, també, el resultat de l'esforç dur i continuat dels investigadors, dels artistes en general i del públic en particular que es rascava la butxaca comprant aparells i discs. Si no hi ha vendes poc duraria l'invent.

Hi ha un altre apartat que jo mai he caigut en la temptació de corregir-ho o obviar-ho. Son els títols originals. Aquella barreja de mots catalans i castellans, aquelles paraules ja desaparegudes, aquell català incipient. Títols com : "La Reyna de las Flors" (J.Serra), "Lo cant dels aucellets" (P.Ventura), "Las campanes de Olot" (P. Rígau), "Perlas y diamantes" (J.Serra)... no he gosat canviar. Durant la primera dècada del segle XX, les normes ortogràfiques del català encara eren incipients i gens clares.

Per tant, una vegada més, sóc de l'opinió que, amb els discs d'aquesta època, s'ha de ser prudent, benèvol i molt curós al moment de la seva recuperació o digitalització. Inconscientment podem convertir-nos en un Dr. Victor Frankenstein creant monstres musicals, una barreja de l'època i l'actualitat que seria "infumable" fins i tot pel propi "Toro Sentado".

Antoni Torrent
Fonovilassar 78